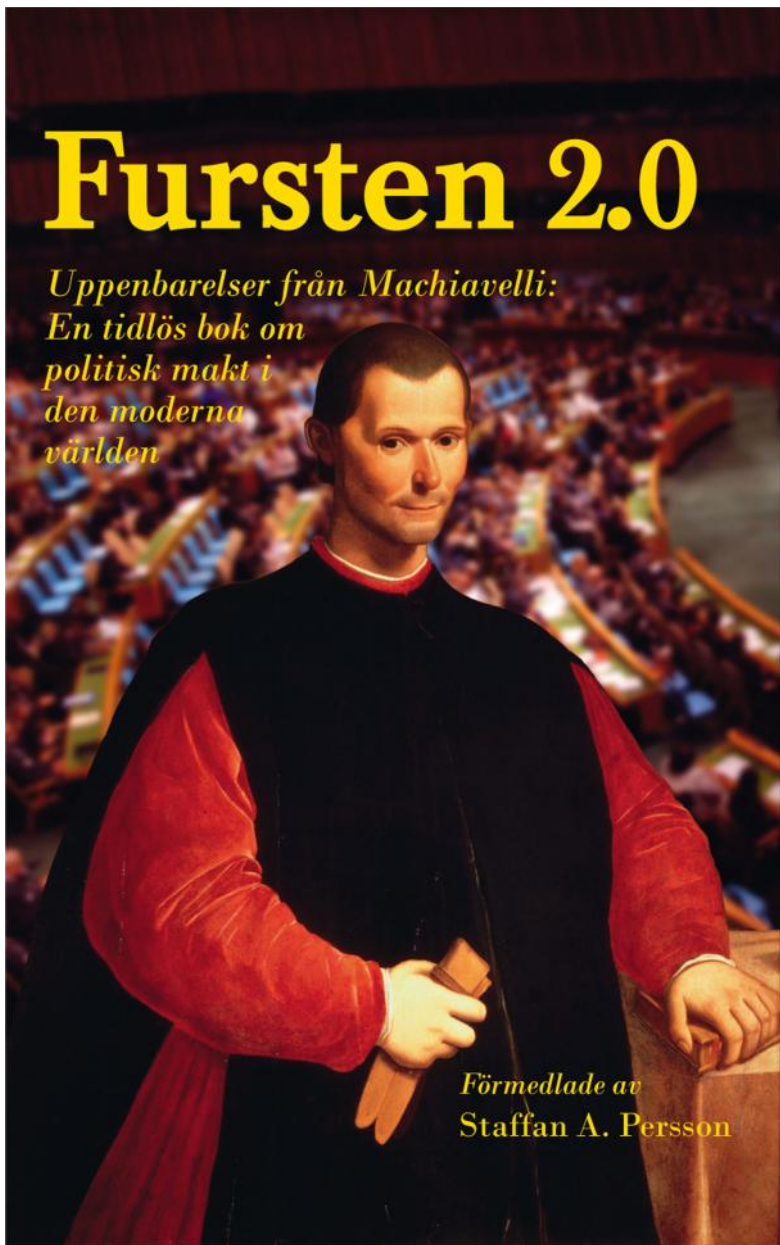

Fursten 2.0

*Uppenbarelser från Machiavelli:
En tidlös bok om
politisk makt i
den moderna
världen*

*Förmedlade av
Staffan A. Persson*

Fursten 2.0

*Uppenbarelser från Machiavelli,
en tidlös bok om politisk makt
i den moderna världen*

Förmedlade av
Staffan A. Persson

PERCUSSINA

FÖRLAG

*Omslagsbilden: Niccolò Machiavelli, målning
av Santi di Tito, Palazzo Vecchio, Florens.*

Percussina förlag

© Staffan A. Persson, 2014

www.staffanapersson.com

Grafisk form omslag Tina Back, www.nordlitt.com

och Tom Carlson

Redaktion, grafisk form inlaga och original

Tom Carlson Ord & Text, www.tomcarlson.se

Tryck ScandBook, Falun 2014

ISBN978-91-637-5897-3 (tryck)

ISBN 978-91-637-5898-0 (e-bok)

Innehåll

INLEDNING

Från Niccolò Machiavelli till Sveriges statsminister

DEL I: NÅGRA PREMISSER OM MÄNNISKORNA OCH POLITIKENS VILLKOR

- 1 – Vad som måste driva statsministrar och andra stora män
- 2 – Hur en statsminister bör hålla sig till sanningen
- 3 – Om den egenskap för vilken människor och statsministrar prisas eller klandras
- 4 – Om det goda och det onda

DEL II: HUR EN STATSMINISTER SKA STÄRKA SIN MAKT

- 5 – Hur en statsminister bör beakta religionen
- 6 – Om att det aldrig är för sent för en nation att ha en ärorik historia
- 7 – Hur alla nationers styrka bör mätas
- 8 – Varför statsministrar har förlorat allmänna val
- 9 – Om generositet och sparsamhet
- 10 – Hur en statsminister bör hantera kriser
- 11 – Hur en statsminister bör vinnlägga sig om människors värdighet
- 12 – Hur en statsminister kan lyfta bördorna från människors axlar

- 13 – Vad en statsminister ska göra för att bli beundrad och ryktbar
- 14 – Om att ställa ut löften och angripa motståndare
- 15 – Hur en statsminister vinner de väljare som avgör allmänna val

DEL III: OM EN STATSMINISTERS OMVÄRLD

- 16 – Om en statsministers rådgivare
- 17 – Om en statsministers plikter avseende krigsmakten
- 18 – Om dem som verkar i medierna
- 19 – Om den egna nationen och främmande sådana

DEL IV: OM KOMMANDE TIDER

- 20 – Om logik, förnuft och andra vägar till politiska beslut
- 21 – Hur en statsminister kan genomdriva sin vilja
- 22 – Hur en statsminister bör undvika att bli föraktad eller hatad
- 23 – Om det är bättre att folket är ense än osams
- 24 – Om idéer och ideologier som människor omhuldar
- 25 – Vad ödet betyder i människors liv och hur man betvingar det
- 26 – Uppmaning att rädda världen och befria henne från barbari

Staffan A. Perssons efterord
Vem var Niccolò Machiavelli?
Index

Från Niccolò Machiavelli

till Sveriges statsminister

De som vill vinna en statsministers välvilja närmar sig honom vanligen med politiska förslag som de hävdar gynnar landet, i viss mån dem själva och – utan att det behöver sägas – hans möjligheter att vinna nästa val.

Då jag nu vill erbjuda er ett bevis på min tillgivenhet har jag bland mina tillhörigheter inte funnit något mer värdefullt än den kunskap om stora mäns handlingar, vilken jag erhållit genom ett aldrig upphörande studium av historien, nutida händelser och den mänskliga naturen. Jag har under en längre tid omsorgsfullt analyserat detta och presenterar nu dessa reflexioner sammanfattade i en liten bok som jag sänder er.

Jag tillåter mig påstå att ingen är mer lämpad för denna uppgift än jag. Som ämbetsman i Republiken Florens förhandlade jag med ett flertal furstar, kejsare och påvar för att rädda mitt fosterland från krig och förödelse. Baserat på de erfarenheterna skrev jag flera politiska verk varav *Fursten* blev mest berömt. Tyvärr gav boken mig dåligt anseende redan under min levnad eftersom man förväxlade mig med de missförhållanden jag beskrev. De hyllningar som framstående filosof, demokrat och banbrytande politiska tänkare, vilka postumt kommit mig till del, hade jag gärna åhört under min livstid.

Från min observationspunkt i Helvetet – dit jag sökte mig efter döden, hellre än till Himlen, för att kunna umgås med antikens stora filosofer – har jag noterat att stora män inte alltid tagit lärdom av mina

erfarenheter. Ett undantag är möjligen Fredrik den store av Preussen, som under sin tid som kronprins författade en skrift som fördömde mitt verk, för att därefter som kejsare tillämpa mina principer. Även er företrädare läste mitt verk och att döma av hans framgång hade han viss nytta av det. Liksom ni själv är han en man med demokratiskt sinnelag och det är för sådana män jag skriver med en viss rättframhet för att ge en vink om hur de mest rättsinniga politikerna kan konkurrera med de sämsta.

Jag har under lång tid önskat presentera en sådan här bok, men först sedan jag uppmärksammat er nation fann jag ett föredöme vars goda exempel bör komma hela världen tillgodo. Era makthavare framstår på många sätt som föredömen, eftersom inget folk visat dessa större förtroende när det gäller att lägga deras liv tillrätta. Jag hoppas att även de statsmän som inte tagit folkets frihet till sitt hjärta ska läsa denna text. Om så sker bör de inse att de kan införa demokrati och trots det behålla det mesta av sin makt, samtidigt som de vinner erkännande som stora män. Jag har även uppmärksammat att folk i andra demokratier ofta vägrar acceptera de skatter som ger politikerna tillräcklig makt för att ordna allt till det bästa. För dem kan studier av den svenska modellen inspirera till förändringar som rättar till detta förhållande.

Jag vill inte att det ska anses förmätet att en man som jag, av folket och av ringa betydelse, sätter upp regler för hur en statsminister ska styra. Ty likt en konstnär som vill avbilda bergen måste stå på slätten och den som vill avbilda slätten måste stå på berget, kan det var en fördel att vara statsminister

för att förstå folket och vara av folket för att förstå en statsminister.

Ni måste ursäkta att jag ibland målar med bred pensel och använder utmanande formuleringar. Eftersom ni, herr Statsminister, själv har skrivit politiska debattböcker förstår ni säkert när jag har glimten i ögat och när jag menar allvar.

Skulle ni mot förmodan uppfatta något jag skriver som mindre smickrande för er nation, ska ni se det som de skuggor en konstnär måste använda för att återge solens strålgång. *Om min bristande förmåga och ringa erfarenhet av just era problem skulle göra mina ansträngningar av mindre värde, kan de trots allt peka vägen för andra med större talang och omdöme att fullfölja mina intentioner, så att jag inte måtte klandras även om de inte ger mig någon ära.*

En motiverad fråga är varför jag valt en högst obetydlig person till hjälp för att med uppenbarelser och drömsyner förmedla mina tankar, när ert land är fullt av lärda statsvetare och lysande journalister vars skarpsinniga politiska analyser fyller medier.

Jag har försökt påverka dessa personer, men tyvärr lät de mina uppenbarelser färgas av sina egna kunskaper och värderingar. Resultatet blev texter vars utgångspunkt var att politik handlar om logisk problemlösning och att alla problem gick att lösa om folk bara insåg det kloka i deras förslag, medan själva nyckelfrågan om makt i princip utelämnades. Resultatet blev ofta utmärkta analyser och ogenomförbara förslag. Något sådant har jag av skilda skäl inte riskerat med denna boks budbärare, utan han har troget nedtecknat mina uppenbarelser, även när han

inte delat mina åsikter.

Ni kommer dock i mitt verk finna motsatta tankar och perspektiv som är högst medvetna, ty sanningens motsats är inte lögnen, utan en annan djup sanning. Vänligen kom ihåg detta, ty ni måste bedöma mina teser som en enhet och förstå att helheten skiljer sig från summan av delarna. Samma sak gäller den som studerar en mosaik. Betraktad på nära håll ser den ut som skärvor slumpvis hopfogade, medan den som tar ett steg tillbaka och ser helheten uppfattar ett konstverk.

*Måtte ni, herr Statsminister, ta emot denna lilla gåva i den anda jag sänder den. Om ni studerar den med omsorg kommer ni att notera att min högsta önskan är att ni måtte uppnå den storhet som ödet och era personliga egenskaper förutspår.**

* Som framgår av Staffan A. Perssons efterord sist i boken – som kan vara intressant att läsa redan på det här stadiet – har han efter författandet av dessa uppenbarelser studerat Machiavellis författarskap. Han har då funnit att många formuleringar i *Fursten* och Machiavellis andra böcker återkommer här i samma eller liknande ordalydelser. De texterna är kursiverade.

I

Några premisser om människorna och politikens villkor

KAPITEL I

Vad som måste driva statsministrar och andra stora män

En statsminister måste maximera sin makt så att han kan lägga folkets liv tillrätta för deras eget bästa, även om de inte alltid förstår vad det är.

Enligt min mening har i stort sett alla politiker som verkar i en demokrati folkets bästa som sitt mål, trots att många människor hävdar motsatsen. Det är en fin inställning, men kräver eftertanke eftersom ett politiskt beslut som på kort sikt gynnar folket kan vara dåligt på lång sikt och tvärtom. En vis politiker löser detta dilemma genom att alltid handla så att det gynnar hans möjlighet att bli omvald. Om så sker har folket gjort ett val som det ser som sitt eget bästa.

En politiker ska naturligtvis ta råd av visa män inom nationalekonomi och statskunskap, men bara följa de råd som främjar hans maktställning och möjligheter till omval. Oräknliga politiker som tillämpat dessa principer har blivit omvalda så många gånger att enbart deras höga ålder tvingat dem att avsluta karriären.

Många politiker har försökt omvända folk till sina egna politiska idéer, men eftersom människor aldrig accepterar idéer som inte stämmer med deras egna begär är det ingen bra strategi. Bäst är att utgå från de idéer som finns i folks huvuden – vare sig de är rätt eller fel – än att försöka vinna dem för nya.

En statsminister måste dock spänna bågen högre än

andra politiker för att inte bli ett rö på opinionsvindarnas stormande hav. Han måste fatta beslut och införa lagar som lyfter landets välstånd och väcker respekt långt efter hans avgång. För att lyckas med det är min tes att en statsminister måste maximera sin makt så att han kan lägga folkets liv tillrätta för deras eget bästa, även om de inte alltid förstår vad det är.

Ordet makt har tyvärr en negativ klang och ingen politiker ska skylta med det. Han bör istället säga att han vill »skapa rättvisa« och »öka välfärden«, vilket kräver just makt för att inte bli tomma ord.

Makt fyller politiken lika fullständigt som luften fyller rummets minsta skrymsle. Den statsminister som inte söker makt kommer att bli rov för omständigheter utom kontroll. Att be en statsminister avstå från makt är lika meningsfullt som att be en fotbollsspelare att inte göra mål. Något maktvakuum finns inte; antingen har statsministern makt, eller så har någon annan det. Strävan efter makt inom ramen för en demokrati är rättfärdig, ty dess motsats är inte frihet och jämlikhet, utan maktlöshet, den starkes lag och gatans parlament där omröstning sker med nävar och järnrör.

Somliga politiker säger att makten inte är målet, utan medlet för att genomföra idéer om till exempel rättvisa eller tillväxt. Det låter sig sägas, men får inte undanskymmas att idéer aldrig kan genomföras, utan koppling till en tydlig maktsträvan. Tack vare den insikten har era motståndare dominerat landets politiska liv i tre generationer. Av dessa politiskt slipade män och kvinnor finns mycket att lära. Till att börja med använder de beprövade principer från det antika

Rom, som även jag såg som ett föredöme på min tid. Det som gav politisk framgång då gäller än idag ty *allt som händer i världen har en motsvarighet i det förflutna eftersom händelserna utgår från människor som i alla tider haft samma lidelser, vilket ger samma konsekvenser även om tingens namn och utseende har ändrats.*

I Rom utövade folket en makt som den ledande klassens män tävlade om att vinna genom att underhålla en kår av tusentals bidragstagare, så kallade »klienter« som stödde sin »patron« i kampen om den politiska makten vid möten, demonstrationer och upplopp.

Även i ert land avgörs allmänna val i princip av de medborgare som är helt beroende av politikerna. Många av era anhängare motarbetar denna ordning samtidigt som de vill ha makt för att genomföra sin politik. Eftersom en sådan inställning bara ger maktlöshet, vill jag påminna om ert sinnrika systems fem pelare. Den som försöker eliminera en av dessa kommer att krossas under de nedfallande spillrorna av en imponerande politisk konstruktion.

Den första pelaren innebär att en typisk medborgare låter staten via skatter och avgifter ta hand om långt över hälften av dennes förtjänst. Hur mycket folk känner till om den saken ska jag återkomma till.

Den andra är principen om generell välfärd som innebär att bidrag för sjukvård, studier, barn, förskola med mera betalas ut till samtliga medborgare, rik som fattig.

Den tredje är de behovsprövade social- och hyresbidrag som utgår till diverse underprivilegerade medborgare och kan göra dem helt beroende av staten.

Den fjärde är de offentligt anställda inom förvaltning, vård, skola, omsorg och annat, som känner mer samhörighet med politiken än privatanställda och därför hellre röstat på era motståndare eftersom »utsikten styr åsikten«, som det brukar heta.

Den femte pelaren är den samhällsanda som gör att folket accepterar och uppskattar detta system.

En majoritet av befolkningen får sin inkomst från det offentliga, som anställda eller bidragstagare, vilket gör dem till landets avgörande politiska maktfaktor. Vad ni herr Statsminister än tycker om den saken har det i alla tider har varit en framgångsrik väg till makt att utöka den gruppen, även om ingen bör tala högt om den saken.

Många har fördjupat sig i orsakerna till det romerska rikets undergång, när de borde ha studerat varför det bestod i närmare tusen år. De skulle då ha funnit att samspelet mellan ledare och folk var avgörande; den ena parten fick utöva makt därför att de förstod att betala den andra partens pris genom att på mångahanda sätt sörja för deras välbefinnande, bland annat genom bröd och skådespel. I det avseendet är ert land ett föredöme på samma sätt som romarna på sin tid. Era politiker har styrt så vist att de numera har mer inflytande över folket än ledare i länder som använt hemlig polis för att åstadkomma samma sak. I motsats till dem riskerar era ledare inte livet när folket tröttnar på dem, utan får en generös och livslång försörjning som tack för sina insatser när de avgår.

Trots allt som politiker har åstadkommit finns människor som vill minska deras roll, men frihet och väl-

stånd kan bara åstadkommas genom politiker som vill ha makt och i demokratiska former tävlar om folkets gillande för att njuta den.

KAPITEL II

Hur en statsminister bör hålla sig till sanningen

En statsminister ska snarare se sig som en skapare av sanningen än som förmedlare av den. På så sätt kommer han att uppfattas som en ärlig man.

En människas förmåga att odla positiva illusioner om sig själv är oundgänglig för att uppleva lycka. Att överskatta sin egen betydelse och kapacitet, tro att andra uppskattar en, glömma egna misstag och förstora egna framgångar är nycklar till lycka. Personens självbild kanske inte är riktigt sann, men snarare än sanningen behöver människor föreställningar som gör att de kan hantera sina liv, vilket leder oss till frågan om sanningens natur.

En vanlig åsikt är att fakta är sanning, men så kan ni herr Statsminister inte se på saken. Ur ert perspektiv bör sanningen vara vad människor tror att den är, eftersom alla människor skapar sin egen värld, med skilda verklighetsbilder och åsikter, som är sanna för just dem.

Även om folket säger att de vill ha politiker som säger sanningen är det omöjligt att tillfredsställa alla, eftersom en människas sanning är den andres lögn. Det måste alla sanningsälskande politiker förstå.

Jag vill här påminna om Boëthius de Dacia, som

redan på 1200-talet upptäckte att det fanns dubbla sanningar, sedan han funnit att Aristoteles rationella världsbild inte var förenlig med kyrkans lära. Han löste den konflikten genom att hävda att religion och vetenskap var två jämställda, men olika sätt att se på tingen. Vad som var sant i den ena behövde inte vara sant i den andra, utan att någon förvirring måste följa av det.

Samma sak gäller inom politiken vars verkningssätt många gånger kan stå i konflikt med andra vetenskaper. Professor Sören Wibe, salig i åminnelse, var inne på tanken under sin tid som riksdagsledamot, även om han inte verkade ha förstått vidden av sin upptäckt när han sade: »I den akademiska världen är det regel att argumentera med korrekta sakuppgifter, annars blir man avslöjad. Men jag har lärt mig att i politiken är inte det viktigaste att komma med fakta, utan att lugnt titta in i kameran och kunna säga att två plus två är fem.«

Den lärde professorn var irriterad över detta förhållande istället för att glädja sig över det nya forskningsfält och möjligheter till anslag som öppnade sig. Om han ägnat detta fenomen närmare studium skulle han ha funnit att den vetenskapliga sanningen – att två plus två är fyra – är lika sann som den politiska – att den är fem. De två är jämställda men olika sätt att se på tingen.

Ett annat slag av dubbla sanningar är faktiska och emotionella. Faktiska sanningar kan kontrolleras mot verkligheten, exempelvis en politikers ekonomi, utbildning med mera. Utsagor om dem måste vara sanna, om inte karriären ska få ett hastigt slut.

Emotionella sanningar kan beskriva sociala villkor, ekonomi, historien och följ den av nya reformer. De låter sig tolkas på olika sätt och deras sanningshalt är en fråga om värderingar och tänkesätt. De ska framstå som sanna för sympatisörerna, även om de inte klarar en rationell analys.

Auktoritära ledare har ofta varit skickliga på att förmedla emotionella sanningar. Adolf Hitlers beskrivning av det tyska eländet, som resultatet av en dolkstöt från judar och andra, höll aldrig för en faktagranskning, men det gjorde ingen skillnad. Han lyckades etablera den bilden och dessutom bli uppfattad som nationens räddare.

»Nazisterna har talat osanning, men till människor, kommunisterna har talat sanning, men till ting«, sade filosofen Ernst Bloch. Även den som inte tror på någon kommunistisk sanningskärlek måste erkänna att Bloch fångar en konflikt som ständigt har upprepat sig, även i ert land. Era motståndare etablerade framgångsrikt den emotionella sanningen om sig själv som välståndets skapare. Även om den uppfattningen inte är lika vanlig som förr kan den ändå behöva bemötas, men inte med rationella analyser, utan med andra emotionella sanningar.

Om allt jag sagt tas i beaktande är min tes att en statsminister snarare ska se sig som en skapare av sanningen än som förmedlare av den. På så sätt kommer han att uppfattas som en ärlig man.

För att hitta den sanning som bäst gynnar hans syften bör han rikta sina blickar mot läkarvetenskapen där man använder förfinade mediciner för

vård och bot. Inom läkekonsten finns dock en, kallad placebo, som ofta är den mest verkningsfulla och den kan användas även inom politiken.

Placebo kan ge verklig bot av verkliga sjukdomar, inbillad bot av inbillade sjukdomar, inbillad bot av verkliga sjukdomar och verklig bot av inbillade sjukdomar. Suggestion är bara en del av förklaringen. Placebo kan också ha biologiskt mätbara effekter genom att påverka hjärnans endorfiner.

Politikens mediciner i form av skatter och bidrag, för att hålla nationen frisk, känner ni väl. Till det kommer den politiska placeboeffekten, som en ansvarsfull politiker kan åstadkomma genom att göra förtroendeingivande uttalande om landets situation på samma sätt en läkare kan hjälpa sin patient med utsagor om hans snara tillfrisknande. Den läkare som gör motsatsen, även om han säger »sanningen« kan förorsaka mycket lidande och i värsta fall patientens död. En statsminister som säger »sanningen« om nationens ekonomi kan på motsvarande sätt framkalla dess nedgång.

Ett svårslaget mästerskap i att använda placebo uppvisade statsminister Per Albin Hansson, vid andra världskrigets utbrott, när han sade att »den svenska beredskapen är god«. Den var nästan obefintlig, men torde ha stärkts hundrafalt av statsministerns ord.

En statsministers uppgift är således att ingjuta förtröstan och framtidstro hos sitt folk. Om han gör det med vishet kommer han att skapa sanningar som formar människor verklighet, istället för att låta verkligheten forma människorna.

KAPITEL III

Om den egenskap för vilken människor och statsministrar prisas eller klandras

Människor ser förvisso till sin egen nytta och ska göra så, men har också en viss förmåga att se till allas bästa och som statsminister ska ni aldrig tröttna på att vädja till den sidan hos väljarna.

På 1700-talet upptäckte hänförda sjömän från Europa att ogifta kvinnor på öarna i Polynesien var lättillgängliga för sex, däremot fick ingen människa närma sig vissa hus eftersom de var »tabu«. Ordet införlivades med de europeiska språken, men det tog minst hundra år innan man i västerlandet insåg att tabu inte var något unikt för folkslag man såg som primitiva.

Att peka ut ett riktigt tabu är inte möjligt, enligt professor Garrett Hardin, eftersom ett fulländat tabu är som en rysk docka där det primära tabut innesluts i ett sekundärt tabu, som osynliggör att det första existerar genom att förbjuda att det ens nämns eller tänks. Om något således pekas ut som tabu är det egentligen inte ett sådant.

Med den reservationen är inställningen till egoism något som liknar inställningen till ett tabu. Det skambeläggs och det hör inte till god ton att säga att man gör något enbart för sin personliga tillfredsställelse eller att målet med livet är den egna lyckan. Istället kräver konventionen att en människa framställer sina handlingar som en insats för barn, familj, samhälle,

mänsklighet eller Gud.

En diskussion om egoism måste börja med att skilja på »egoistisk egoism« som innebär att någon utnyttjar andra människor för egna syften, utan att ge något i utbyte och »etisk egoism«, som här definieras som att hävda sina egna intressen, utan att dra fördel av någon annans svaghet. Den typen av egoism kan mycket väl gagna andra människor och står inte alls i motsats till att vara god, så länge omtanken om medmänniskan finns där. De enda ideologier som kan tjäna mänskligheten måste acceptera den typen av egoism eftersom den beskär politiska entreprenörers möjlighet att skapa illusioner om ett idealsamhälle, minskar risken för felaktiga beslut och dämpar det politiska hyckleri som går ut på att säga ett och göra något annat.

Politiska konflikter baserade på konkurrerande etiska egenintressen lämpar sig väl för kompromisser eftersom de handlar om delbara ting som tid och pengar, i motsats till etniska och religiösa konflikter som ibland orsakar en strid på liv och död. En nation som inte bejakar människors egoistiska strävan att överträffa andra skulle ha föga av litteratur, musik eller uppfinningar. Paradoxalt nog skulle det även sakna hängivna politiker med jämlikhet som ledstjärna, som utan en drivkraft av etisk egoism knappast skulle finna kampen för jämlikhet mödan värd.

Reformatorn Martin Luther, filosofen Immanuel Kant och psykologen Sigmund Freud är några av dem som hävdat att kärlek till andra är en dygd, att älska sig själv en synd och att egenkärlek utesluter kärlek

till andra. Men det finns inget motsatsförhållande mellan att vara god mot andra och tillvarata egna intressen. Godhetens motiv kan mycket väl vara egoistiskt, så länge medmänniskor har glädje av den. Människan är ett flockdjur som under evolutionens tryck utvecklade förmågan att även agera för gruppens bästa, vilket människor förstår om än bara intuitivt.

Även i er tid finns de som förhärsliga självpoffring, som Irans tidigare president Mahmoud Ahmadinejad när han sade att martyrskap, det vill säga självmordsdåd, »är en snabb väg till frälsningens höjder«. Han tillhör en rad auktoritära ledare som försökt göra individen till tjänare av kollektivet, snarare än sin egen tjänare för att uppnå personliga mål.

Under det förra århundradet vann den fria världen kampen mot två sorters socialism, den tyska och den sovjetiska, som båda gjorde anspråk på total kontroll av individen. Eftersom denne sågs som kollektivets egendom hade såväl Nazityskland som Sovjetunionen dödsstraff för den som försökte begå självmord. Nazisterna ville förbättra människan genom att utrota »undermänniskor«, kommunisterna genom att utrota »folkfiender«, för att i båda fallen skapa en ny människa som värderade kollektivet högre än sig själv.

I fria stater accepterade man däremot alla människors rätt att bejaka sina egna intressen och söka lyckan efter eget huvud. Utslagsgivande i kampen var inte primärt att demokratiernas ekonomier var mer utvecklade, utan att deras politiska system var mer anpassade till människans natur.

Vad är då denna natur? Jag återkommer till det,

men låt mig ge ett delsvar på frågan med exemplet om mannen som frågar alla i en by om de vill satsa fem floriner för en förbättring av stora vägen genom byn. Alla har glädje av en sådan åtgärd, men trots det kan mannen inte räkna med att få in mycket pengar. Den som tror att den mänskliga naturen enbart innebär själviskhet skulle anse sin ståndpunkt bekräftad.

Om man däremot skapar en institution, genom att välja ett byråd, som beslutar att alla ska betala pengar till vägen, kommer de att samlas in och vägen förbättras. Skillnaden är att ingen längre behöver känna sig utnyttjad av fripassagerare som utnyttjar vägen, utan att ha betalat för den, enligt professor Bo Rothstein som ägnat institutionernas betydelse mycken tanke-möda och från vilken jag lånat detta exempel.

Människor har all rätt att hävda sina egenintressen inom ramen för organisationer som kallas särintressen och försöka bevisa att deras önskemål stämmer överens med allmänintresset. Hellre än att skuld- och skambelägga sådana krav ska visa politiker försöka främja allmänintresset genom att skapa institutioner och lagar som främjar samarbete och skyddar friheten, som så föredömligt skett i ert land. Då blir det möjligt att realisera det bästa i den mänskliga naturen, som att hjälpa varandra och förena egen- och allmänintresset. En man med er själstyrka och analytiska skärpa är särskilt lämpad för den uppgiften eftersom ni varken kommer att förtvivla eller hänskratta inför skilda särintressens förslagenhet och oblyghet när de hävdar att just deras politiska förslag inte främst gynnar dem själva, utan allmänintresset.

Trots det jag sagt ska ni inte predika den etiska egoismens lov. Även om folk instämmer, gör själva ordet egoism dem obekväma och det förklarar bara delvis människors politiska logik. Forskare i flera länder har funnit att väljare inte röstar enbart med hänsyn till den egna plånboken och det beror inte bara på att de vill sjunga med änglarna. De ser ekonomin som en viktig fråga och den avgör många gånger allmänna val, men väljarna ser till nationens ekonomi i sin helhet och bedömer om politiken är rättvis och ansvarsfull

Min tes är därför att människor förvisso ser till sin egen nytta och ska göra så, men också har en viss förmåga att se till allas bästa och som statsminister ska ni aldrig tröttna på att vädja till den sidan hos väljarna.

Även om ni, liksom jag, många gånger noterat att människor kan vara *otacksamma, flyktiga, hycklande och vinningslystna*, är det således deras motsatta sidor ni ska uppmärksamma. Om ni berömmar deras ansvarsfulla och medmänskliga sida kommer de känna stolthet och uppfatta er, herr Statsminister, som just sådan.

KAPITEL IV

Om det goda och det onda

En statsminister ska alltid framställa sig
som det godas företrädare.

Människor har en djupt rotad instinkt att dela in världen i gott och ont. De vill uppfatta sig själva som goda och har en gränslös förmåga att rationalisera sina handlingar, så att de framstår sådana, åtminstone inför sig själva. Inte ens de som tjänstgjorde i nazistiska koncentrationsläger upphörde någonsin att skilja på gott och ont, enligt filosofen Tzvetan Todorov. De ansåg sig utrota det onda, vilket de fick bekräftat av att staten, som väktare av det godas principer, stod bakom dem. Maffians medlemmar i USA kallar sig »det goda folket«, som försvarar den lille mannen mot myndigheterna. Maffian ser att folk vill ha illegalt spel, droger och prostitution, även om de påstår motsatsen. »Det goda folket« levererar vad folk begär, utan att hyckla och med livet som insats.

Viljan att tillskriva sig godhet kan således passera alla moraliska gränser till den grad att det framstår som ett grundläggande mänskligt behov. Min därav följande tes att en statsminister alltid ska framställa sig som det godas företrädare, kan te sig trivialt och ointressant, men inte för era politiska motståndare. I sin argumentation har de många gånger visat hur väl de förstår den saken genom att knyta ihop vallöften av ekonomisk natur med humanitära värden. De talar

inte enbart om bidrag, utan om bidrag och solidaritet, inte bara om höjda skatter, utan om höjda skatter och rättvisa. Era partivänner tenderar att tala om skatter och tillväxt eller skatter och drivkrafter, det vill säga koppla frågan om skatter till nytta. Men väljare vill höra om det som gör deras liv bättre, inte med nödvändighet rikare; värderingar är minst lika viktiga som ekonomiska fördelar.

Folk vill alltså inte bara ha fördelar, utan också uppfatta dem som rättvisa, ty känslan för rättvisa är så grundläggande och medfödd att den återfinns hos de minsta spädbarn och schimpanser. Att vänta sig väljarnas sympati när argumenten lovar mer pengar i plånboken är att nedvärdera dem. De vill inte känna sig köpta, utan få pengarna därför att det är rättvist, och ni måste således hjälpa väljarna att känna sig goda samtidigt som ni levererar fördelar. Jag kan inte nog prisa de visa politiker vars argumentation får den ekvationen att gå ihop för väljarna. Människor vill stå på änglarnas sida och politiker ska låta dem göra det.

Det kan vara sant att väljarna dömer efter resultat, snarare än avsikt, men det gäller bara när resultatet blir känt. Massor av politiska reformer presenteras med stora ord och löften, de genomförs, blir resultatlösa och glöms bort. Det behöver inte betyda att de varit politiskt meningslösa, eftersom politikerna som drivit fram åtgärderna förbättrat sina möjligheter till omval. Det är viktigare att politikern höll vad han lovade, alltså genomförde reformen, än att reformen höll vad den sades lova. En möjlig slutsats är att väljarna ser på sina politiker som barn ser på sina

föräldrar: så länge det finns kärlek uthärdar de allt.

Ideologier som kristendom, marxism och islam, med anspråk på att vara godhetens företrädare och ondskans fiende, har skapat de värsta formerna av förtryck. Det medmänskliga språket har i alla tider lockat godhjärtade personer, samtidigt som deras naivitet öppnat en baddörr åt män för vilka förkunnelsen varit ett verktyg för makt och förtryck.

Motsatsen till dessa falska apostlar är upplysta demokrater av er egen sort, herr Statsminister, som varken ser människor eller er själva som särskilt goda. Följden har blivit att ni och era anhängare överlätit godhetsretoriken åt era motståndare som, genom att ihärdigt attackera egoism och prisa solidaritet, fått en aura av kärlek till nästan som de inte alltid förtjänat. Istället har det ibland visat sig att deras retorik avsett mörka sidor i deras egna personligheter, som de försökt förtränga genom att projicera dem på andra människor, utan att jag här måste räkna upp de skandaler som visar den saken.

Människor som ifrågasätter en politik för ekonomisk tillväxt bör fråga sig om inte materiella framsteg skapar förutsättningarna för de humanistiska idéer som fört mänskligheten framåt. En vanlig föreställning är att materiell välfärd förstör människor genom att göra dem egoistiska och självbelåtna, men det är ett misstag. Hög levnadsstandard gör dem i regel vänliga, generösa och toleranta mot människor som har det dåligt. Det är fattigdomen som gör människor bittra och elaka.

Det heter att inget kan stå emot en god idé vars tid har kommit, men orsaken till att tiden har kommit är att de materiella villkor som gör idén genomförbar har infunnit sig, vilket många exempel visar. Ett är forna tiders

repressiva sexualmoral, som i viss mån var logisk när det saknades effektiva preventivmedel, syfilis var en dödlig könssjukdom och ett oönskat havandeskap kunde leda till misär. Det fanns under lång tid idéer om en mer tolerant sexualmoral, men först när den tekniska utvecklingen frambringt p-piller och penicillin vann idéerna en mer allmän acceptans.

Den västerländska humanismen grundar sig mer på de materiella förutsättningarna än något annat. Människan tycks vara så god som hennes materiella utvecklingsnivå tillåter och därför är all politik som strävar efter att främja den god, men det räcker inte. Politiken måste också presenteras som sådan, så att människor som stödjer den kan räkna sig till det goda folket.

Staffan A. Perssons efterord

Som framgår av bokens titel är ovanstående texter baserade på uppenbarelser och drömsyner förmedlade av Niccolò Machiavelli, vilka jag nedtecknat efter bästa förmåga. Därefter har jag studerat Mästarens skrifter och hans livsgärning varvid jag noterat att många kapitelrubriker, formuleringar och idéer i hans böcker återkommer i denna bok. Några exempel är tanken att historien upprepar sig eftersom människor oavsett epok drivs av samma begär och lidelser, betoningen av religionens roll, tveksamheten inför kompromisser och uppskattningen av konflikter.

Jag har också frågat mig om inte texten ibland har samma typ av ironi läsaren finner i *Fursten* och i Mästarens dramer? Ska allt han säger verkligen tas bokstavligen eller är texten exempel på det skämtlynnne och den provokativa stil som gav Mästaren problem redan under hans livstid? Medan jag grubblade på det hittade jag ett citat av etnologiprofessorn Åke Daun:

I Italien säger folk saker de inte menar för att få fart på kontroversen. Svenskar tror inte på

fullt allvar att man kan säga saker man inte tycker, åsikter man inte har, bara för att tillföra diskussionen något spännande. I latinska länder fladdrar idéerna omkring och då kan man kasta in en vass tanke i diskussionen för att se vad som händer. Man behöver inte påpeka att man tycker så själv. Att vara överens är inget självändamål, inte ens roligt. I Italien säger man att kontroversen är vår livsluft.

Kan det vara så att Mästaren liksom jag själv, vilket han påpekade i förordet, inte alltid hyser de åsikter som här framförs? Boken handlar ju inte främst om rätt och fel, utan vad som ger makt i en västerländsk demokrati, och för att belysa det kanske Mästaren kastar in vassa tankar för att hjälpa oss reflektera över det?

En annan egenhet som Mästaren visade upp i sitt författarskap tycker jag mig återfinna även här, nämligen bytet av perspektiv. Journalisten och författaren Anders Ehnmark har skrivit en mycket uppskattande bok om Mästaren, *Maktens hemligheter*, där han noterade dennes »hållningslösa« sätt att skriva:

Machiavelli byter ideligen sida. Helheten splittras upp i av olika avsikter belysta handlingsfält. ... Än står han vid furstens sida, rådande ho-nom hur slå ned sammansvärjningen, än står han vid de sammansvurnas sida, rådande dem hur blanda giftet ... Än manar han Italien till strid mot barbarerna,

än dyker han upp vid barbarkungens sida och läxar upp honom för fem fel som han skulle ha begått vid sitt senaste försök att underlägga sig Italien; hade han inte varit så fumlig kunde det ha gått bra, det vill säga Italien kunde ha störtats i fördärvet. ... Det finns ett otal sådana exempel. Förtrycket och friheten tycks bägge locka hans inlevelse ... Sidbytena tycks vara medvetna, avsedda att ge läsaren en knuff, så att han tänker efter en gång till. Läsaren tvingas sätta sig in i flera sidor av samma sak ... genom att komplicera bilden komplicerar Machiavelli bedömningen ...

Även i denna text kan ni notera hur Mästaren svänger. Mest tydligt är det i kapitel 20 där han prisar värdet av forskning för att sedan övergå till att beskriva hur politiker kan manipulera forskarsamhället eller i kapitel 8 där han argumenterar för politik som en marknad med reformer som betalningsmedel, för att i kapitel 23 inta motsatt ståndpunkt och hävda att väljare inte ska uppfatta politik som konsumenten i butik.

Att skriva en bok som den här, där jag som författare inte kan kontrollera innehållet, är en frustrerande upplevelse särskilt som kontakten med Mästaren varit enkelriktad. Jag har ofta önskat att Mästaren skulle ge er, herr Statsminister, råd om hur ni ska hantera angelägna frågor som jämställdhet, globalisering, invandring, främlingsfientlighet, HBT, miljö och klimat samt skärskådat dagens makthavare och inte bara dem som lämnat politiken.

Efter viss tankemöda har det slagit mig att Mästaren inte vill berätta om den dagsaktuella politiken, utan om den tidlösa politiken som ständigt har upprepat sig så länge det funnits mänskliga samhällen eller ännu längre. Biologen Frans de Waal, som studerat schimpanser, fann i deras samhällen samma strävan efter makt, kompromissande, alliansbyggande, kohandel och system med patroner och klienter som i dagens politik. Dessa företeelser är således miljontals år gamla.

Att de personer som Mästaren nämner i den här boken har lämnat politiken är således bara sant i fysisk bemärkelse. Hans uppfattning verkar vara att utvecklingen inte går framåt utan snarare går runt och återvänder till samma platser, där samma typ av politiker med den epokens kläder och jargong agerar i samma eviga politiska konflikter. I Mästarens föreställningsvärld har historien en fast ensemble och en relativt liten repertoar. Dagens politiker är i väsentliga avseenden kopior av sina företrädare och efterträdare, enligt hans synsätt.

Vem var Niccolò Machiavelli?

Niccolò Machiavelli, känd som statsman, filosof, författare och historiker, föddes i Florens 1469 och levde där fram till sin död 1527. Han inträdde i Republiken Florens offentliga liv 1498 då han utnämndes till chef för Andra kansliet som fungerade som ett slags utrikesdepartement. Samtidigt blev han sekreterare åt »De tio för frihet och fred«, den politiskt valda kommission som ansvarade för republikens krigsmakt. Ser man till de personer som Machiavelli kom att förhandla med framstår han som framstående diplomat, även om titeln bara var »sekreterare«.

Machiavellis tid var tumultartad. Furstar störtade till marken med en kniv i ryggen, påvens gäster tömde ett glas vin och somnade in för att aldrig vakna mer. Franska och spanska trupper tågade genom landet i allians med någon furste som ville erövra en rival. Påvens son, Cesare Borgia, anförde en armé som sökte utvidga kyrkostaten genom att erövra italienska stadsstater, som på den tiden bestod av en stad med omkringliggande landsbygd.

Som florentinsk förhandlare träffade Machiavelli

dåtidens främsta europeiska ledare som Louis XII av Frankrike, Ferdinand II av Aragonien, kejsar Maximilian I av Habsburg, otaliga påvar samt italienska stadsstaters furstar. Med dessa höga herrar förstod han nog att uppträda med diplomatisk finess, men hemma på »UD« i Florens tycks hans briljans och spefullhet ha gett honom en del fiender.

Hans politiska karriär tog slut 1412 då familjen Medici återtog makten i Florens och avsatte den folkvalde Piero Soderini. Kort efteråt arresterades Machiavelli misstänkt för att ha deltagit i en konspiration mot de nya makthavarna. Han torterades, erkände inget och frigavs.

Sina politiska erfarenheter lär han vid den här tiden ha sammanställt i en liten bok som blivit känd som *Fursten*. Den är tillägnad Lorenzo de' Medici, Florens härskare, och ska ha överlämnats till denne personligen i ett försök av Machiavelli att vinna dennes gunst och tilldelas politiska uppdrag. Så skedde inte, utan Machiavelli fick ägna sig åt sin familjegård och författande av nya böcker om politik, krigets konst, Florens historia och dramer, av vilka den mest uppskattade är den något skabrösa komedin *Mandragola*.

Vid Europas kungliga hov fanns på Machiavellis tid hundratals skrifter som beskrev hur den gudfruktiga fursten rättvist skulle styra sitt rike till medborgarnas fromma. Fursten anslöt sig alltså till en litterär tradition, men var nyskapande genom att berätta hur furstar som erövrat makten och lyckats behålla den handlade i praktiken, inte hur de borde handla enligt

den kristna moral som samtiden gjorde läpparnas be-
kännelse till.

Fursten lär ha färdigställts kring 1513, tryckts
postumt 1532 och bannlysts av kyrkan 1559. Hans verk
spreds över hela Europa och gav honom ett dåligt namn.
I engelska pjäser blev han en kanalje vars namn
förvanskades till »Match-Evil« och »Match a Villain«.

Den som sätter likhetstecken mellan Machiavelli
och slugt och bedrägligt maktbegär förväxlar emeller-
tid Machiavelli med machiavellism. Man blandar ihop
mannen med det han beskrev, men redan vid mitten
av 1500-talet vann han erkännande som nydanande
politisk tänkare av den franske filosofen Jean Bodin,
på 1600-talet av engelsmannen James Harrington och
så har det fortsatt. Idag ses han som en genial politisk
teoretiker med människors frihet som ledstjärna, vars
texter en medborgare kan läsa för att avslöja politikens
spel, eller politiker för att finslipa sin taktik.

Register

A

absolut stat 36, 131, 142
Ahmadinejad, Mahmoud 20
Aktivitetsersättning 86
Alexander VI 28, 94
allmänintresset 21, 128
angrepp, politiska 79, 80, 81
arbetsgivaravgift 54
Arbetslivsinstitutet 112
Aristoteles 14
Arvidsson, Håkan 130
Astor, Nancy 79

B

Berggren, Henrik 72
Bibeln 31, 33
bidrag. *Se* skatt: och bidrag
 generella vs behovsprövade
 12, 65
 i antika Rom 12
kopplat till högre värden
 23
 mottagare av 56
 möjlighet avskaffa 56
 namngivning av 86
 och värdighet 66
 som vallöfte 75
 timing av 56
Bill of Rights, USA 43

Blair, Tony 120, 137
Bloch, Ernst 16
Bodin, Jean 153
Boëthius de Dacia 14
de Bono, Edward 89, 90
Borgia, Cesare 94, 151
Brecht, Bertolt 109

C

Caesar 95
Carlsson, Ingvar 115, 120
Centrum mot rasism 77
Chicago Times 97
Churchill, Winston 62, 79,
 84
Chydenius, Anders 144
Civilreligion 42
Clemens VII 28
Crassus 95

D

Danmark 52
Daun, Åke 147
Deng Xiaoping 138
Diocletianus 47
Don Quijote 127

- E**
 egoism 18, 19, 21, 25
 Ehnmark, Anders 148
 Einstein, Albert 128
 Eisenhower, Dwight 80
 engångsskatt 115
 ESO, Expertgruppen för
 studier i offentlig ekonomi
 112
 Euklides 128
 evolutionen 20, 31, 32, 33,
 139
- F**
 Feldt, Kjell-Olof 119
 Ferdinand II av Aragonien
 152
 Florens 28, 94, 110, 117,
 123, 151
 folkhemmet 43
 Folkhälsoinstitutet 77
 Folksuveränitet 73
 Fortuna 138
 Franco, Francisco 136
 Fredrik den store av Preussen
 6
 Freud, Sigmund 19
 Fursten (bok) 5, 55, 56, 73,
 79, 93, 115, 136, 138,
 147, 152
 Fälldin, Torbjörn 114
 Företrädaren
 10 år som statsminister
 120
 anskaffning av hyreslägen-
 heter 47
- bidrag döpt efter sig själv
 57, 86
 hantering av forsknings-
 samhället 111
 inställning till Lagrådet
 74
 namngivning av skatte-
 sänkning 51
 om att säga ett och göra
 annat 116
 om skatter 53
 som skattehöjare 115
 studier av Fursten 6
 Försäkringskassan 74
- G**
 Galilei, Galileo 110
 de Gaulle, Charles 114, 137
 Glesbygdverket 77
 Gripenstedt, Johan August
 144
- H**
 Hansson, Per Albin 17, 43
 Hardin, Garret 18
 Harrington, James 153
 Hierta, Lars Johan 144
 historiska konton 39
 Hitler, Adolf 16, 30, 136, 137
 humor i politiken 78
 hyresregleringen 46, 47
- I**
 institutioner 21, 39, 42, 76,
 126, 135, 136, 137, 138,
 144

intelligensfällan 89
Internet 108
islam 24, 132
Italien 28, 147, 148

J

Jefferson, Thomas 97
Jeremia 128
Jesus 32, 69, 70, 128
jobbskatteavdrag 51, 55
journalister 97

K

Kant, Immanuel 19
Karl XII 37, 38
katolska kyrkan 79
Kina, Folkrepubliken 30,
38, 114, 140
Kina, Republiken (Taiwan)
141
Kjellén, Rudolf 43
kommunism 20, 30, 122,
123
kompromiss, politisk 19, 90,
118, 124
konstitution 73, 120
konstitutionsdomstol 73, 126
Kosovo 39
Krigets konst (bok) 93
krishantering 58
kristendomen 28, 32, 33, 34,
132
paralleller till marxismen
24, 30, 44, 79, 129,
130
Kvinnomaktutredningen 112

Kyrkostaten 94

L

Lagrådet 73, 74
landsfader 43
Latinamerika 141
Lenin, Vladimir 30, 137
Lincoln, Abraham 97
Louis XII av Frankrike 152
Luther, Martin 19
löften, politiska 23, 24, 75,
79, 81
löntagarfonder 119

M

maffian 23
Mandragola (pjäs) 79, 152
Mao Zedong 30, 38, 138
marknadsekonomi 46, 108,
125, 143, 144
marxism 24, 129, 130, 131.
Se även kristendomen
Maslow, Abraham H. 95
Maximilian av Habsburg 152
de Medici, Lorenzo 152
Medici, familjen 123, 152
medkänsla 60, 71, 85
memer 32
Miles, Jack 31
More, Thomas 79
mosaisk rätt 29
motståndare
argumentationssätt 23,
25
civilreligion 43, 44, 64

- inställning till skatt 53,
55
- i opposition mot sig själva
81
- löntagarfonder 119
- maktsträvan 11
- människokärlek och mark-
nadsorientering 48
- namngivningssätt 73
- och civila samhället 77
- och offentligt anställda 13
- och värdighet 70
- rättviseargument 70
- självbild av välståndsska-
pare 16
- som statsbärande 45
- säga ett och göra annat
113
- återställare av skatt 51
- Mussolini, Benito 136, 137
- mänskliga naturen 5, 20, 21,
48, 49, 69, 94, 95, 121,
128, 133
- N**
- namngivning
- bidrag 57, 86
- försäkring 57, 66
- skatt 51, 56
- skattesänkning 51
- staten 73
- Napoleon I (Bonaparte) 97
- nationalism 103
- nazism 20, 23, 30, 123
- negativa kampanjer 80. *Se
även* angrepp, politiska
- Nixon, Rickard 80, 113
- North, Oliver 61
- O**
- Odysseus 76
- OECD 52
- offentlighetsprincipen 105
- ombudsman 105
- opinionsundersökningar 109,
114
- optimism 78, 104, 105
- orättvisa. *Se* rättvisa och
orättvisa
- P**
- Palme, Olof 120
- Pape, Robert A. 103
- Paulus 99
- pensionssystem 76
- Persson, Göran.
Se Företrädaren
- Perssonpengar 57, 86
- Pinker, Steven 135
- Pisa 103, 110
- placebo 16
- Pompejus 95
- Popper, Karl 110
- Portugal 141
- Powell, Enoch 120
- Prato, plundringen av 103
- R**
- Reagan, Ronald 100
- Republiken (bok) 39
- Riksbanken 76
- Rom, antika 50, 122, 139

Rosengrenpengar 57
Rothstein, Bo 21
Rousseau, Jean-Jacques 42
rättvisa och orättvisa 70, 71,
79, 129

S

Salomo, kung 95
Sancho Panza 127
sanningar
 dess motsatser 8
 dubbla 14
 faktiska och emotionella
 15, 60, 105
 politiska 114
religiösa 32
vetenskapliga 15, 110
Savonarola, Girolamo 130,
132
Schyman, Gudrun 85, 100
Seligman, Martin 78
Serbien 39
Servantes, Miguel 127
Sforza, Katarina 112
sharialagar 29
självmordsbombare 104
skatt
 förenkling av systemet 55
 höjning 24, 55, 74, 102,
 115
 namngivning 51, 56
 och bidrag 50, 52, 53, 55
 på kapital 55
 sänkning 51, 53, 56
sken, politiska 39, 82, 85, 86
Socialdemokraterna. *Se mot-*
 ståndare

Soderini, Piero 117, 120,
123, 152
Soprano, Tony 100
Sovjetunionen 30, 141
Spanien 141
Stalin, Josef 30, 136
statsbärande 44, 45, 77
Stiftelsen för miljöstrategisk
 forskning 112
Sundström, Anders 116
Svenska institutet för
 Europapolitiska studier
 112
Sydafrika 141
särintresse 21, 55, 56, 74,
 76, 77

T

tabu 18
Taiwan. *Se* Kina, Republiken
 (Taiwan)
Tegnér, Esaias 146
tillväxt 25
Todorov, Tzvetan 23
Trakien 95
Trident, kyrkomötet 59
Trägårdh, Lars 72
Tyskland 30, 47, 93

U

USA 40, 43, 80, 97, 113,
120
utanförskap 86
utopiska idéer 79, 129, 132,
133

V

vetenskap 15, 91, 109, 110, 111, World Values Survey 34, 35,
112 52

da Vinci, Leonardo 110

Wärnerssonpengar 57

värnskatt 115

Waal, Frans de 149

Ö

Wibe, Sören 15

ödet 68, 70, 135, 137, 138

Wigforss, Ernst 42

